

HISTORIA DOCTRINÆ

DE

ΘΕΟΠΝΕΥΣΤΙΑ
SCRIPTURÆ SACRÆ.

PARS SECUNDA.

QUAM

APPROB. AMPLISS. FACULT. PHILOS.

AD PUBLICUM EXAMEN DEFERUNT

Mag. ANDR. JOH. LAGUS,

In Litt. Gr. Docens, & ad Reg. Acad. Biblioth. Aman.

&

GUSTAVUS HENRICUS FORSIUS,
Wiburgenses.

IN AUDITORIO MAJORI D. 29 MAJI 1799.

H. A. M. S.

ABOÆ,

Typis FRENCKELLIANIS.

Errata.

Pag. 1. lin. 6. post *viri* infere: *claruerunt.*

Pag. 6. l. 2. fine & l. 3 in. *impempatur* leg: *impendatur.*

— — l. 11 *divoria* leg. *divortia.*

Pag. 10. not. lin. ult. post *Jovis* ponatur comma.

Pag. 15. l. 3. **נכאים** leg.

Cetera vero, minoris forte momenti menda, Lectori molestiam vix creatura, speramus.

valuisse pretio volumina narrat JOSEPHUS, ut ad ipsa,
aliquid addendo, vel demendo, mutanda, sacrile-
gas admovere manus, tot labentibus seculis nemo
ausus fuerit: quippe quæ tamquam divina instituta

C vene-

quinque Mosis Libri: VI JOSUÆ Liber: VII Libri Ju-
dicum & RUTH: VIII SAMUELIS Libri duo: IX REGUM
Libri duo: X JESAIAS: XI JEREMIÆ *Vaticinium & La-*
mentationes: XII EZECHIEL: XIII Thereas f. Liber PRO-
PHETARUM XII minorum: XIV JOBUS: XV PSALMORUM
Liber: XVI Proverbia SALOMONIS: XVII COHELETH f. Ec-
clesiastes: XVIII CANTICUM CANTICORUM: XIX DANIEL:
XX CHRONICORUM Libri duo: XXI ESDRÆ Libri duo (h.
e. ESDRAS & NEHEMIAS): XXII ESTHER. Quum vero
haud multo post Christum natum duobus Elementa
Hebraica auxisset supersticio Judaica, valde magnificum
rata, si tribus litteris (הַ) exprimi posset summum
nomen (vel forte etiam Litterarum Hebraicarum Græcis
numero æquandarum satagens) in numerum XXIV cre-
vit summa Librorum sacrorum, Libris RUTHIS & *La-*
mentationum JEREMIÆ separatim numeratis: unde &
deinceps Biblia a Talmudistis præcipue appellata fuerunt
הָרְבָּה V. *Bava Batra* fol. 13, 14 Ven. 1548.
Targum Cantici Cant. Cap. V. v. 10. Cfr. Joh. BUX-
TORFI *Tiberias* f. *Comment. Major.* pag. 28. Basil.

venerari, iisdemque spreto omni tormentorum gene-
re adhærere, quin mortem etiam crudelissimam cum
voluptate pro illis oppetere, innatum quasi & insitum
fuerit *Judæis omnibus.* ξ) In hujus vero laudis so-
cietatem non venisse, constat, Samaritas, quippe qui,
Pentateucho Mosis excepto, horum librorum nulli di-
vinam tribuerint originem o).

Sed

1620. Fol. EICHHORN I c. §. 6. P. I. pag. 36. & § 56.
pag. 129. ARISTARCHUM similiter, in XXIV partes Ho-
MERI dissecando Poëmata, Litterarum Græcarum respe-
xisse numerum, manifesto appetet.

ξ) Δῆλον δέσιν ἔργῳ πῶς ἡμεῖς τοῖς ἴδιοις γραμμαστὶ πεπ-
τεκάμεν. Τοστετρά γαρ αἰῶνος ἥδη παρωχηκότος, ἐτε προσ-
θεῖναι τις ἀδεν ἐτε ἀφελεῖν ἀντῶν, ἐτε μεταθεῖναι τετολμη-
κεν. Πασι δε συμφυτον ἐσιν ἐύθυς ἐκ τῆς πρωτης γενεσεως. Ιε-
δαιοις το νομίζειν ἀνταθεῖδ δογματα, καὶ τετοις ἐμμενειν, καὶ υ-
περ ἀντῶν εἰ δεοι θυησκειν ἥδεως ἥδη ἐν πολλοις πολλακις ἐωραν-
ται τῶν ἀρχμαλωτων, σρεβλας καὶ παντοιων θανατων τροπες
εἰ θεατροις ὑπομενοντες, ἐπι το μηδεν ἕημα προεδαι παρα τες
νομας καὶ τας μετα τετων αναγραφας. Opp. Tom. II.
pag 441, 442.

ο) Vid. CHRIST. FRID. SCHMIDII Hist. Ant. & Vindic.
Canonis V. & N. Testamenti § I & § 64. pag. 179.

Sed fuit, & quidem jam ante tempora Christi, præter libros laudatos, alias etiam Judaicorum, varii argumenti, scriptorum ordo, recentiorum scilicet, & post conclusam demum, uti creditur, superiorum collectionem, confectorum. Insigne inter hæc & priora volumina antiquitus positum fuisse discriminem, idem contendit JOSEPHUS. Quæ scilicet superioribus di-
vina auctoritas tanto concederetur consensu, ean-
dem

C 2

Lips 1775, & J. G. EICHHORN Lib. cit. §. 35. T. I.
pag. 92 & §. 183. Tom. II. pag. 138 sq, ubi hujus phæ-
nomeni ob oculos scite ponitur caufa. In eandem vero
lectam abiisse quoque *Sadducæos* Palæstinenses, præeundi-
bus ORIGENE (*contra Celsum* Lib. I.) & HIERONYMO
(*Comment. in Matth. XXII.*), fere statuit cel. J. S. SEM-
LER Lib. cit. P. II. pag. 489. Contrarium vero e JO-
SEPHI de re tanti momenti silentio, aliisque sat validis
argumentis probabile reddit Cel. J. G. EICHHORN Lib.
cit. §. 35. Tom. I. pag. 95 sqq.; ad quod tamen confir-
mandum, locum JOSEPHI (*Ant. Jud.* Lib. XII. Cap. X.
§. 6. Ed. *Haverc.* Tom. I. pag. 663, ubi nempe de Le-
ge Mosis tantum sermo est) frustra & temere afferunt
RICH. SIMON (*Hist. Crit. du V. Testam.* Liv. I. Ch. XVI.
pag. 93. Ed. Amst. 1625, 4:o) & CHR. FR. SCHMIDUS
Lib. cit. pag. 181.

dem nequaquam mereri existimabantur posteriora illa, quippe quæ cessante demum continua Prophetarum serie & successione exarata esse crederentur π). Unde hæc neque in Templo recondita fuisse, neque publicam ipsorum in Palæstina factam collectionem, ullo probari potest documento.

Serius admodum, nec nisi aliquanto post æram Christianam intervallo, suo ac proprio at minus tamen definito vocabulo denotari cœpit horum scriptorum genus utrumque, unde nobile illud libros inter *Canonicos* & *Apocryphos* ε) ortum discrimen, ab

π) JOSEPHUS l. c. T. II. pag. 441. Ἀπὸ δὲ Αἴγαρξερξε μεχεσ
τὸς κατ' ἡμᾶς χρονίας γεγραπται μεν ἐκεῖνα πισεως δὲ σχ
όμοιας ἡξιωται τοῖς πέρι αὐτῶν, δια το μη γενεθλια την τῶν
Προφητῶν ἀκριβῆ διαδοχὴν.

ε) De variis, quos obtinuerunt vocabula *καυνόμος* & *ἀπο-
κυφος* significatibus, ut ad unguem accurate differeremus,
non fert instituti nostri ratio; præcipua tamen, illuc per-
tinentia breviter perstringere liceat. — *Καυνός* (unde *καυ-
νόμος*) propriè significat *lignum rectum, accurate torna-
tum*, inde *regulam, normam* (moralem quoque, *Legem*)
& generaliter *γνώμονα* quemvis, *rerum mensuras & pon-
dera determinantem*. Hinc *Album*, indicem denotat:
quo sensu apud veteres Ecclesiæ Doctores frequenter oc-

ipsorum ad prælectiones publicas usū proprie peti-
tum: *xanovinus* titulo libros principio comprehendente,

C 3

in

currit; spec. *Catalogi*, vel *hominam & rerum, ad Eccle-*
siām quodammodo pertinentium, vel strictissime *Hymno-*
rum & Librorum, ad publicos in Sacris usus sollemni
decreto constitutorum, ex qua significatione, ad hodiernam,
qua cum θεοπνευστῷ convenit, ipsam mutari placuit.
V. CHRIST. TOB. DAMM Novum Lex. Græco-Lat. pag.
1242 (Ed. Berol. 1765 4:o), CAROLI DU FRESNE
Glossarium mediæ & infimæ Græcitatis, & JO. CASPAR.
SVICERI *Tbesaur. Eccles.* sub hac voce. — Ἀποκρυφος
(ab ἀποκρυπτω celo, oculo) propr. occultum, abcondi-
tum, deinde arcanum denotat & obscurum, quo sensu de
libris dicitur mysticis & abstrusioris argumenti. V. SUI-
DÆ Lex. s. v. φερεκυδῆς & PHILASTRII de Hæref L.
XL. Quatenus vero *Canonico* opponitur, & voc. Rabbi-
nico נִזְבֵּח convenit, repositi, reconditi notionem ei po-
tius competere judicamus, quam illam a κρυπτῇ derivata-
tam, incertam nimis, & loco sensus dubii (EPIPHANII
de Ponderib. & Mensuris C. IV. p. 534, ubi de נִזְבֵּח,
& της Διαθήκης κιβωτοῦ, memoratur) superstructam. Si-
gnificavit itaque libros a vulgi notitia diligenter subdu-
cendos, eamque ob rationem e Sacris omnino relegan-
das; unde ad notionem, qua θεοπνευστῷ opponitur, flexit
usus loquendi.

in Conventibus Christianorum publice recitari, ex jure Ecclesiastico, licitos; ἀποκρυφω e contrario volumina designante, minus peritorum ab oculis & auribus, varias ob caussas, sollicite arcenda, & a quibus itaque legendis in piis hisce coetibus omnino abstinentum erat. Horum vero delectus, cum Judaismi, ac primis etiam Christianismi temporibus, arbitrius esset & mutabilis, vel hinc — ne ulterius progrediamur — accidit, ut liberins evagaretur nomen *Scripturæ Canonicae*, & in ditionem suam plura raperet, quæ ad *Apocrypha* referre sivevit senior ætas σ). Neque vicissim magis, immo fere minus deter-

σ) Sic in Canone XLVII Concili Carthaginensis III a. 397 legitur; *Placuit, ut præter Canonicas Scripturas nihil in Ecclesia legatur sub nomine Scripturarum divinarum; sunt autem Canonicae Scripturæ: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomion, Iesu Nave, Iudicum, Ruth Regorum libri quatuor; Paralipomenon Libri duo, Job, Psalmorum Liber unus, Salomonis Libri quinque, Libri XII Prophetarum minorum: Item ISAIAS, JEREMIAS, Ezechiel, DANIEL, Tobias, Judith, ESDRÆ Libri duo, Macchabæorum Libri duo.* Similem prorsus, ordine tantum paullulum mutato, indicem struit INNOCENTIUS, E-

determinatum fuit & certum, quid ἀποκρίσα, quae
Rabbinico γνῶνα quodammodo respondent, notione
fua

pisc Rom, in ultimo ad Exsuperium, Ep. Tolosens. responso, anno 405 scribens: Qui vero libri recipiantur in *Canone sanctorum scripturarum* annexus *Brevis* (catalogus) ostendit: MOYSE Libri V - SALOMONIS Libri quinque - - Tobiae unus - - Judith unus; Macchabæorum duo. Quid? quod passiones etiam Martyrum, Epistolæ Episcoporum, aliaque ejusmodi lectioni huic canoniceæ inserta videamus. Vid. Jo. SAL. SEMLER *Abhandlung v. freyer Untersuchung des Canons* P. I. §. 3. pag. 9 sqq. (Halle 1771). In ipsa ORIGENIS recensione nos offendit Ιερεμιας Ἐπιστολη: v. EUSEBII *Hist. Eccles.* l. c. Cfr. tamen EICHHORN l. c. §. 54, pag. 125 sq. Similiter ATHANASII Rec. (Fragm. Ep. XXXIX festal. Opp. T. II. p. 38.) Βαρενα & Ιερεμιας επιστολη inserta reperimus. V. SCHMIDII lib. cit. §. 61, pag. 169 sqq. Quanta vero & quot a Palæstino Canone aliena versioni Alexandrinæ assuta reperis! ut de junioribus, ab ipsa pendentibus (v. EICHHORN l. c. Cap. III) nihil loquamur. V. SEMLER l. c. P. I. §. 17, pag. 88 sqq. P. II. pag. 562 sq, quem addubito, an quantumcumque demum molitus sit, satis refutaverit SCHMIDIIUS l. c. §. 51, pag. 125 sqq. Cfr Cel. J. G. EICHHORN l. c. §. 24. Th. I. p. 79 sqq. Christianorum vero Aegyptiorum quæ fuerit pia credulitas, saltem certius constat (cfr Not. 9);

sua complectentur: & — vix credas! — testatur
Cel. J. S. SEMLER τ), illud nomen quondam ei pla-
ne

quæ & Versioni LXX divinam, & plerisque Apocrypho-
rum æqualem fere tribuerint auctoritatem. V. Cel. J. G.
EICHHORN l. c. §. 23. (Th. I. pag. 79, & §. 310. Not. c) p. 565.
De varietate vero Indicum apud Ecclesias Syras conf. As-
SEMANNI Eibliboth. Orient. Tom. II. pag. 499. Tom. III.
pag. 5.

τ) Es (das Wort *ἀποκρυψός*) heisset in alten Zeiten das *ge-
rade Gegentheil* von dem, was es nachher, *zumal seit
dem vierten Jahrhundert* und nun bey Protestant en in
absicht eines neuen Unterschieds heisset. - - Infra addit:
in ältern Zeiten aber bezeichnet es zuweilen Schriften,
die ihres *wichtigen* Inhalts wegen von den Liebhabern
geheim gehalten, und gleichsam nur von den geübtern
Christen zum eignen weitern Unterricht gebraucht wor-
den. l. c. P. I pag. 10. Similiter inter יונת Judæorum
nos offendunt: Initium GENESOS, EZECHIELIS C. I. & XL-
XLVIII nec non CANTICUM CANTIC. Cfr Jo. EUXFÖRFI
Lex. Chald. Talm. & Rabb. & EDM. CASTELLI *Lev.*
Heptagl. f. v. יונת, item ORIGENES in *Prol. ad Cant. C.* &
Homiliae 4:æ ad Cant., & HIERONYMUS in *Præfat. ad EZE-
CHIEL & Cant. Cant.*; qui narrant, ante tricesimum ætatis
annum hæc legere non licuisse. Neque tamen defuerunt
inter Judæos, qui horum librorum quædam plane rej-

ne contrariam habuisse vim, qua recentiori ævo u-surpari cœpit.

Hanc vero vagam initio variamque distinctionem, in primis post seculum fere quartum), ita jam de-

D fini-

cere vellent. *Pirke Avot* ab in. Ita jam olim fuisse narrantur מִנְבָּר, qui Libros *Cobeletb* & *Proverbiorum*, tamquam sibi ipsis bonisque moribus adversantes, suppri-mendos censerent: v. Tract. Talm. *Schabbath* C. 2. fol. 30. *Vajikra-Rabba* Sect. 28. C. II. fol. 161. Mos. MAJE-MONID in *More Nevochim* Lib. II. C. 28. & HIERONYMUS in *Ecclesiast.* XII. Atque testatur R. NATHAN Capitul. I. (Talm. Babylon Tom. IX. fol. 1.) ad Apocrypha antiqui-tus relata fuisse singula SALOMONIS scripta. Divina item origo RUTHIS libello & שַׁרְקָה חֲנִינָה DANIELI denegatum fuit. A MELITONE vero in *Canonis* recensione Librum ESTHER & ab ORIGENE *Thereas* omissum esse, constat (v. EUSEBII *H. E.* IV, 26 & VI, 25), cuius explicationes, de priori vero non bene consentientes reddunt EICHHORN I. c. §. 52, 54. T. I. p. 122 sqq. & SCHMIDIUS §. 56, 57. p. 150 sqq. De cetero ad omnes hos locos cfr, præ-ter auctores mox laudatos CARPOVII *Introd. in V. T.* P. II., & MICHAËLIS *Orient. and Exeget. Bibliothek*, Th. II. p. 8-13. (Frft. a. M. 1772) — Dubia vero contra Canonicam quorundam N. Testamenti Librorum auctoritatem, (quæ ab iporum αὐθεντίᾳ maxime peperdit), mota, quum ad institutum nostrum h. l. non tam proprie pertineant, ea-dem commode omittimus. v) Conf. Cel. SEMLER Lib. cit. §. 4. P. I. pag. 15 sqq. Cfr Not. præc.

finivit ceterior ætas, ut *Canonica nostratibus illa fer-jam* audiant scripta, quibus indubia ex antiquitatis te-stimonio adjudicanda esse credatur divina origo, ac quæ ergo pro firmo, immutabili atque incorrupto habenda sint fidei fundamento: ut ad ipsorum dicta (verbis utor Cel. DOEDERLEIN) tamquam ad normam certissimam o-mnis doctrinæ rectitudine examinetur φ). *Apocryphorum nomine* illi e contrario jam venire solent libri, quo-rum θεοπνευσιαν antiquitus neque Judæorum Palæsti-nenium, neque catholicam Christianorum Ecclesiam agnovisse compertum sit: & quæ propterea, licet argu-menti lectu utilis ac pii, tamen neque apud nos digni-tatem fontium tueri valeant, unde ad divinam sacro-rum dogmatum veritatem probandam, au^toritates & testimonia præcipue sint haurienda.

Hæc vero a nobis in universum præmonenda exi-stimavimus, ut arenam, in qua nobis luctandum sit quodammodo definiremus. Ceteras vero Librorum Sacrorum distinctiones in *Protocanonicos & Deuteroca-nicos*, & quæ sunt reliquæ, ne extra cancellos nimis evagari videamur, silentio prætervehimur.

§. III.

$\varphi)$ *Institutio Theologi Christiani*, Proleg. §. 51, Tom. I, pag. 96. Ed. V. Norimb. & Altd. 1791.